

● Kui kõrvuti elavad eri keeli kõnelevad rühmad, on vaja mitmekeelseid inimesi, kes vahendavad omavahelist läbikäimist. Nii olid mitmekeelsed sakslastest vaimulikud ning linnades elavad ja mõisates teenivad eestlased. 1881. aasta loenduse andmetel oli Eesti alal eesti keele kõnelejaid ligi 90%, saksa keele kõnelejaid u 5% ja vene keele kõnelejaid u 3%.

● Kui loodi Eesti Vabariik, sai eesti keel riigikeeleks ning saksa, vene ja rootsi keel muutusid vähemuskeelteks. 1934. a rahvaloenduse järgi kasutasid Eesti elanikud tavakeelena eesti, vene, saksa, rootsi, läti, juudi ja mitmeid teisi keeli. Avalik elu eestistati tasapisi, kuid vähemusrahvaste õigusi kaitsti: 1925. a võeti vastu vähemusrahvaste kulturomavalitsuse seadus, mis võimaldas neil luua kulturomavalitsusi, mis tegelesid hariduse ja kultuuriga.

● Seadus oli progressiivne: kui täna tagab Eesti riik nende inimeste õigused, kes kasutavad muid keeli peale eesti keele, siis 1920. ja 1930 aastatel tagati Eestis keelelised õigused **mitte** vaid üksik-inimestele, vaid ka vähemusrühmadele.

● Kultuuriautonoomia likvideeris nõukogude võim 1940. aastal.

● II maailmasõjas hävitati Eesti ajaloolised vähemused ja nendega ka keeleline mitmekesisus.

● Nõukogude perioodil muutus Eesti elanikkonna struktuur oluliselt.

● Eesti kaotas sõja ajal peaaegu täielikult oma saksa, rannarootsi ja juudi vähemused.

● Nõukogude Liidu sõjajärgne immigratsioonipoliitika tõi siia hulganisti sisseerändajaid, kes olid peaaesjalikult venekeelsed.

● 1989. a loenduse andmetel pidas 62% Eesti elanikkonnast oma emakeeleks eesti keelt ja 35% vene keelt.

Tartu ülikooli mitmekeelsuse keskus
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Jakobi 2, Tartu • mitmekeelsus@ut.ee

<https://mitmekeelsus.ut.ee/>

Voldiku teksti kirjutas:
Kerttu Rozenvalde

Voldiku illustreeris ja kujundas: Tuulike Kivestu

TÜ mitmekeelsuse keskus kuulub rahvusvahelisse võrgustikku Bilingualism Matters.
Vt lisainfot: <https://bilingualism-matters.org>

MITMEKEELSUS EESTIS

TARTU ÜLIKOOL
mitmekeelsuse keskus

1632

KEELTE PALJUSUS EESTIS

● Eesti elanikkond on **emakeelte** arvu poolest mitmekesisem kui kunagi varem: kui 1989. a loendati erinevaid emakeeli rahvaloendusel kokku 90 ringis ja 2000. a 109, siis 2021. a loendusel oli neid 243. Kõige enam räägitakse Eestis emakeelena eesti, vene ja ukraina keelt. Neile järgnevad soome, inglise, läti, saksa, valgevene, prantsuse ja hispaania keel. 2021. aastal oskas Eesti elanikest **eesti keelt 84%, vene keelt 67% ja inglise keelt 48%**. Tunduvalt vähem levinud on soome keel (10%) ja saksa keel (7%).

MITMEKEELSE ELANIKUD EESTIS

● Ka mitmekeelsete inimeste osakaal rahvastikus on viimastel aastakümnetel suurenenud. 2021. a loenduse andmetel oskab **3/4 Eesti elanikest lisaks emakeelele veel mõnda keelt**.

● Mitmekeelsetest elanikest pool oskab kaht ja pool kolme või enam keelt.

● Kõige rohkem osatakse lisaks emakeelele inglise keelt (48% rahvastikust), vene keelt (39%) ja eesti keelt (17%).

● Vene keele oskus on levinum vanemate inimeste seas, seevastu inglise keele valdajaid on kõige enam nooremate hulgas.

● Lisaks eelpool mainitud suurtele keeltele kasutatakse Eestis ka väiksemaid keeli.

● Eestis elab umbes poolteist tuhat **viipekeele** kasutajat.

● 2011. a rahvaloendusel vastas 15% eesti emakeelega inimestest, et oskavad mõnda **piirkondliku keelekuju**, kõige enam **võru, seto ja mulgi** keelt ning **saartel** kõneldavaid murdeid. Piirkondlike keelekujude oskajad ei ela enam ainult seal, kus traditsiooniliselt seda kõneldud on, vaid märkimisväärt osa neist on kolinud Eesti suurematesse linnadesse.

KEELED EESTI SEADUSANDLUSES

● Eesti **riigikeel** on põhiseaduse järgi eesti keel.

● Lisaks tunnistab keeleseadus iseseisva keelena eesti viipekeelt ning võimaldab toetust võru, seto ja mulgi keeltele, mida riigipoliitikas defineeritakse eesti keele piirkondlike erikujudena. Keeleteadlased käsitlevad neid iseseisva lõunaeesti keele variantidena.

● Kõiki muid keeli nimetatakse keeleseaduses **võõrkeelteks**, mida kasutavate inimeste õigused tagab riik seaduste ja välislepingutega, aga mille toetamise meetmed ei tohi kahju teha eesti keelele.

● Seadusandlus näeb ette, et munitsipaallasteaedade, lastehoidude, põhikoolide, gümnaasiumite ja kutsekeskhariduse õppekavade õppekeel on eesti keel.

● Põhikooli õpilastele, kes kodus suhtlevad õppekeelest erinevas keeles, korraldatakse koolis või omavalitsuses **kodukeele ja -kultuuri õpet**, kui selleks avaldavad soovi vähemalt 10 lapsevanemat.

● **A-võõrkeeltena** õpetatakse inglise, saksa või prantsuse keelt ja **B-võõrkeeltena** peamiselt inglise, saksa, prantsuse või vene keelt.

MITMEKEELSUS EESTIS LÄBI AEGADE

● 20. sajandi alguseni rääkis enamik eestlasi oma kodukoha murret. Ajalooliselt on tänase Eesti territooriumil kõneldud **lõunaeesti** ja **põhjaeesti** keelt.

● 17.–19. sajandini arendati mõlemas ka kirjakeelt, nt ilmus lõunaeestikeelne Uus Testament 1686. aastal ning põhjaeestikeelne 1715. aastal. Ilmselt kasutati kohalikke keelekujusid ka kooliõppes.

● Lõunaeesti ehk tartu kirjakeel taandus 20. sajandi alguseks. Võru, seto, mulgi ja tartu keelt kasutati edasi suuliselt, kuid seegi vähenes 20. sajandil niivõrd, et lapsed seda enam perekondades ei omandanud.

● 20. sajandi lõpust on jälle tegutsetud nende keelte hoidmise nimel, muu hulgas on arendatud kirjakeeli.

● **Saksa** keelt kasutati 19. sajandi viimase kümnendini peamise asjaajamiskeelena nii majanduses, kultuuris kui hariduses. Pikka aega oli saksa keel kõrgema seisuse ning eesti keel madalama seisuse keel. Selline kord hakkas lagunema 19. sajandi teises pooles.

● Kuni Eestis valitses katoliku kirik, oli vaimuliku elu, hariduse ja asjaajamise keelena kasutusel ka **ladina** keel. Kui Eesti alad kuulusid Rootsi riigi koosseisu, kasutati asjaajamises ka **rootsi** keelt.

● Vene impeeriumi koosseisus kasutati 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi algul ametliku ja õppekeelena **vene** keelt.